

Gamla murar mellan Biskopsgård och Domkapitel

L2011:4081

Rosengången, kv Aposteln 1 och 2

och Biskopsparken

Linköpings stad och kommun

Östergötlands län

Ann-Charlott Feldt

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM

Tekniska och administrativa uppgifter

Område	Rosengången, kv Aposteln 1 och 2, Biskopsparken
Stad	Linköping
Kommun	Linköping
Län och landskap	Östergötland
Lämningsnummer	L2011:4081 (RAÄ Linköping 153:1)
Höjdsystem	Linköpings kommuns lokala
Koordinatsystem	SWEREF 99TM
Mätteknik	Manuell
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll
Lst dnr	431-16169-02
Lst handläggare	Carin Claréus/Claes Theliander
ÖM dnr	540/02
ÖM projektnr	Ä5934
KMR uppdragsnummer	202101338
Uppdragsgivare	Länsstyrelsen Östergötland
Kostnadsansvarig	Linköpings kommun Teknik och samhällsbyggnadskansliet
Projektledare	Ann-Charlott Feldt
Personal	Viktoria Björkhager, Lasse Norr
Rapportansvarig	Ann-Charlott Feldt
Fältarbete	2003-04-02 – 04-17
Undersökt sträcka	ca 182 löpmeter
Foto	S/V film 2003 S 56
Fynd	ÖLM C4212. Fynden förvaras på och fyndfördelas till Östergötlands museum
Analys	Keramisk analys, murbruksjämförelse
Intrasis nr	-
Grafik	Ann-Charlott Feldt
Renritning	Annicka Clarmo, Johan Levin
Grafisk form	Johan Levin

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.

Upphovsrätt: om inget annat anges gäller Creative Commons licens CC BY.

Villkor på <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/se>

Gamla murar mellan Biskopsgård och Domkapitel

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning	4
Tidigare arkeologiska undersökningar	4
Syfte	6
Metod och dokumentation	6
Resultat och tolkning	8
Schakt 1, längs Rosengångens västra sida	8
Schakt 2, längs Rosengångens östra sida	10
Schakt 3, tvärs över Rosengången	12
Schakt 4, Biskopsparken	13
Schakt 5, kv Aposteln 2	13
Schakt 6 och 7, båda sidor om Rosengångens södra del	14
Schakt 8, kv Aposteln 1	14
Sammanfattande kommentarer	14
Referenser	14
Appendix 1. Konserveringsrapport	16
Bilaga 1. Fyndlista	20
Bilaga 2. Schaktbeskrivningar	21
Bilaga 3. Anläggningsbeskrivningar	22
Bilaga 4. Keramikanalys	25
Bilaga 5. Murbruksjämförelse	26
Bilaga 6. Ritningar och lagerbeskrivningar	29

Omslagsbild: Rosengången sedd från norr tio år efter undersökningen. Foto Ann-Charlott Feldt, ÖM.

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM
ARKEOLOGI OCH BYGGNADSVÅRD

Box 232 • 581 02 Linköping • 013 - 23 03 00 • www.ostergotlandsmuseum.se

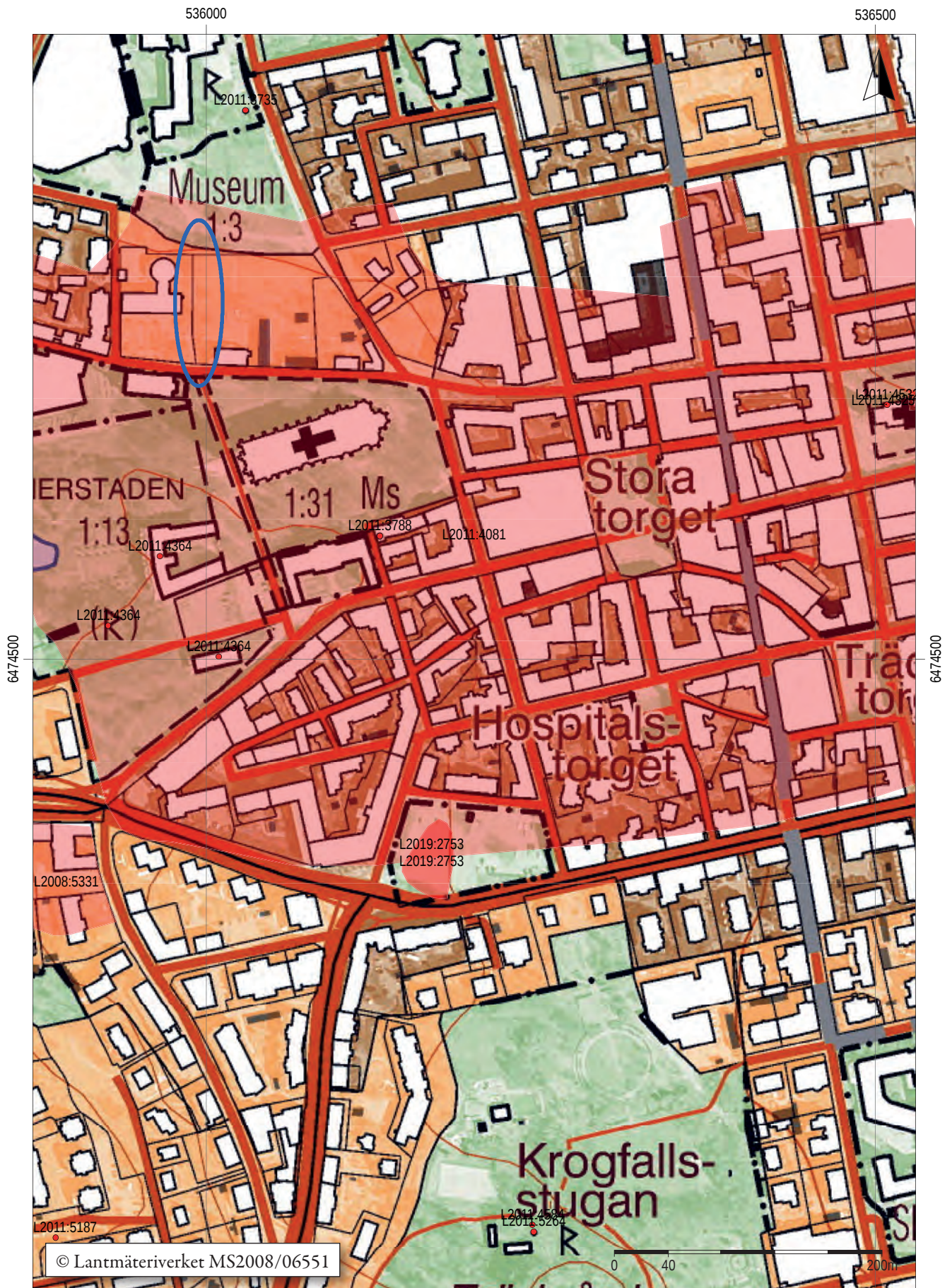
Sammanfattning

I samband med ombyggnad av gång- och cykelvägen mellan Biskopsparken och Ågatan/Hunnebergsgatan genomfördes en arkeologisk förundersökning i form av en antikvarisk kontroll. Arbetet omfattade borttagning och flyttning av träd, ny underbyggnad och ytbeläggning av vägen samt ledningsdragning för el.

Vid undersökningen påträffades delar av syllstensgrunder, en murad grund och en tegelkonstruktion. Tre av grunderna fortsatte in i kv Aposteln 2. De kan sannolikt kopplas till de medeltida och tidigmoderna lämningar som påträffades vid undersökningar 1960-63. Vid undersökningen påträffades bl a keramik, en armborstpilspets och en knappnål.

Ann-Charlott Feldt
antikvarie

Figur 2. Utsnitt ur Topografiska webbkartan med undersökningsområdet markerat (blått). Skala 1:4 000.

Inledning

Den arkeologiska förundersökningen utfördes i form av en antikvarisk kontroll inom den nordvästra delen av Linköpings medeltida stadsområde L2011:4081 (RAÄ Linköping 153:1). Arbetet föranleddes av en upprustning av *Rosengången*, dvs gång- och cykelvägen mellan Ågatan/Hunnebergsgatan och Biskopsparken (tidigare benämnd Konserthusparken/Museiparken). Arbetet omfattade borttagning och flyttning av träd, ny underbyggnad och ytbeläggning av vägen samt ledningsdragning för el och installation av belysning.

Arbetet utfördes efter beslut från Länsstyrelsen i Östergötlands län. Linköpings kommun, Teknik- och samhällsbyggnadskansliet, svarade för de arkeologiska kostnaderna. Arbetet i fält genomfördes 2003-04-02 – 04-17 och omfattade ca 182 löpmeter. Ansvarig för den arkeologiska förundersökningen och rapportarbetet var Ann-Carlott Feldt.

Områdesbeskrivning

Linköping omnämns första gången i den sk Florenslistan som kan dateras till tidigt 1100-tal. Orten utvecklas under 1100-talet som ett kyrkligt centrum med två kyrkor (Domkyrkan och S:t Larskyrkan) och en biskopsgård. Fynd av gravar och tidigkristna gravmonument visar att det funnits en kristen begravningsplats och sannolikt en träkyrka i området vid S:t Larskyrkan redan under 1000-talet (Tagesson 2002:146ff; Modén 2010). Fynd i anslutning till domkyrkan pekar på att det även där kan ha funnits en tidigkristen begravningsplats (Arcini & Tagesson 2005).

Det aktuella undersökningsområdet är beläget inom den nordvästra delen av Linköpings medeltida stadsområde, L2011:4081 (RAÄ Linköping 153:1). Direkt söder om Ågatan/Hunnebergsgatan ligger Domkyrkoparken som användes som domkyrkans begravningsplats från tidig medeltid fram till 1811. Kyrkogården var tidigare omgiven av en bogårdsmur med sju stigluckor, varav en låg nära den nuvarande rosengången (Feldt 2002).

I en halvcirkel norr, väster och söder om domkyrkan var olika residensgårdar kopplade till kyrkans funktionärer placerade (Tagesson 2002). Vissa av dessa kan ännu ses i form av bevarade medeltida stenbyggnader och källare. Inom båda de tomter mellan vilka Rosengången löper, finns bevarade medeltida källare. På den östra tomten finns även en medeltida huslänga bevarad (Feldt 2014:76) och på den västra tomten finns

en medeltida(?) brunn. Rosengången är placerad i ett område som tidigare utgjordes av tomtmark.

Området ligger högt i terrängen och undergrunden utgörs av grus vilket bör ha medfört att platsen varit attraktiv under lång tid för olika aktiviteter. Vid undersökningar 1998 i det närliggande kvarteret Absalon påträffades en härd, som daterats till yngre bronsålder, under de medeltida kulturlagren (Feldt 2004). Vid schaktningar för en toalettbyggnad mellan slottet och stadshuset påträffades flera stolphål av förhistorisk karaktär under kulturlagren (Feldt 1991).

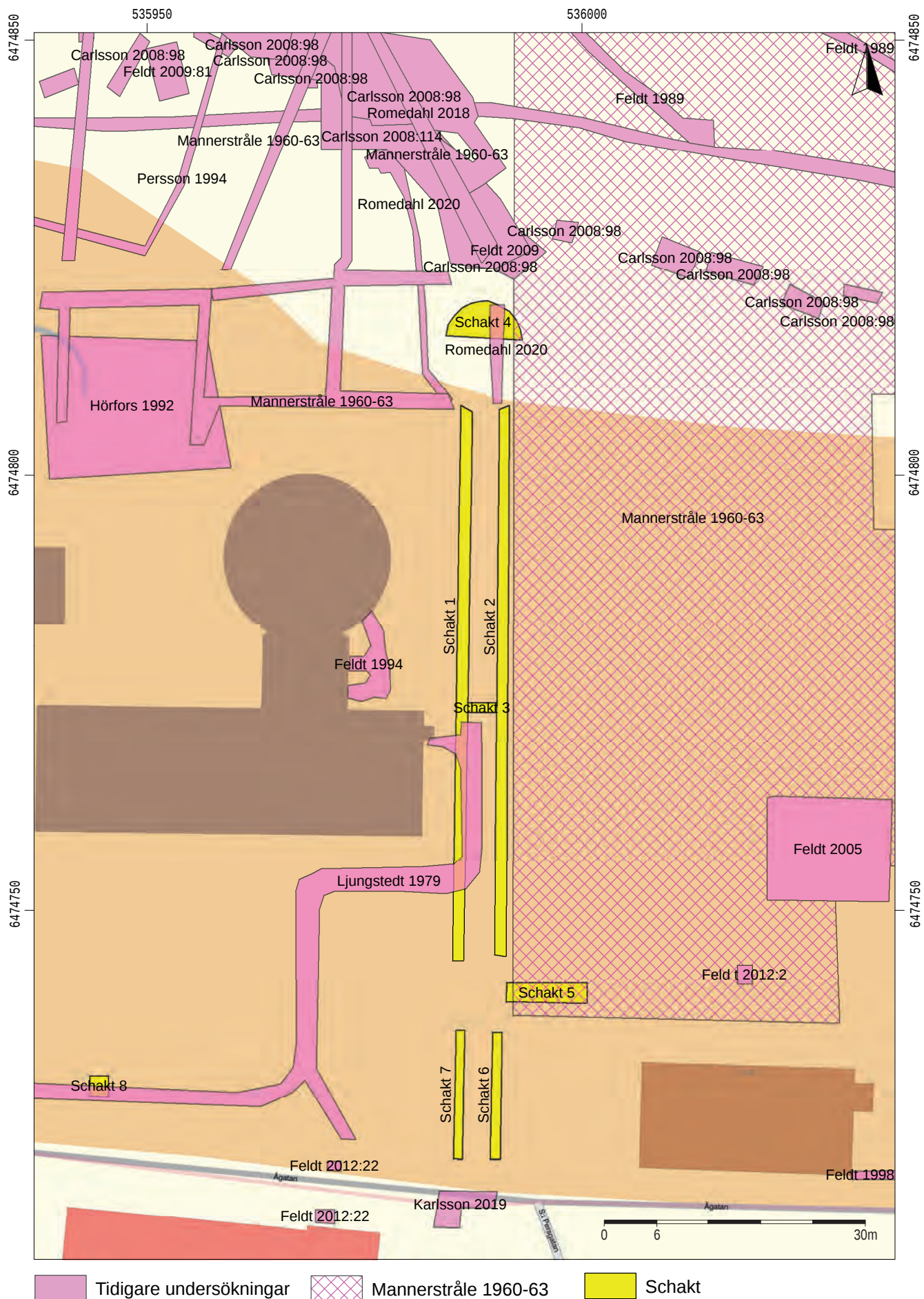
Enligt en långlivad tradition ska Linköpings medeltida franciskankonvent, grundat ca 1287, varit placerat norr om domkyrkan (Se t ex Tagesson 1991 och 1997, Ridderstad 1958:24). Det tidigare förmodade konventsområdet upptas idag, dels av den nuvarande biskopsgården (kv Aposteln 2), dels av Biskopsparken norr därom samt den sk Rhyzeliusgården i nordöst (kv Absalon 1).

Senare års forskning har dock visat att franciskankonventet inte var beläget på platsen för den nuvarande biskopsgården utan istället låg i den södra utkanten av staden (Tagesson 2002:320f, Karlsson i manus). Det innebär att man därmed hittat en lämplig placering för den från de historiska källorna kända Bredgården, som ska ha legat norr om domkyrkan. Bredgården omtalas i dokument första gången år 1351 då gården köptes av riddaren Rörik Bonde. Två år senare pantsattes den hos Håkan Kampe. Lagmannen Bo Jonsson Grip köpte gården 1367 för att 1370 skänka den till kantorstjänsten vid domkyrkan (Tagesson 2002:371ff). År 1558 lär gården ha övertagits av den då husville biskopen i Linköping, Erik Falk (Feldt 2014:78ff med där anförda källor).

Tidigare arkeologiska undersökningar

Flera arkeologiska undersökningar har genomförts i närområdet. I det följande beskrivs några av de mer närliggande undersökningarna som kan påverka tolkningen av påträffade lämningar.

Den mest omfattande undersökningen inom kvarteren Aposteln och Absalon genomförde arkeologen Carl-Filip Mannerstråle i form av forskningsundersökningar under åren 1960-63 med avsikten att undersöka Linköpings medeltida franciskankonvent (Tagesson 1997). Det är dock oklart huruvida större ytor banades av eller om schakten grävdes ner till orörd undergrund. Sannolikt skedde en extensiv grävning med sondning/

Figur 3. Genomförda undersökningar i närområdet. Skala 1:600.

sökschaktning efter murar och framgrävning av dessa. Fynden från undersökningen saknar stratigrafisk kontext och är i bästa fall relaterade till någon påträffad konstruktion.

Vid Mannerstråles undersökningar dokumenterades ett stort antal byggnadslämningar i form av syllstensrader, grundmurar, tegelgolv och stenläggningar. Förutom den redan kända källaren (Feldt 2005) påträffades ytterligare en källare längre norrut i kv Aposteln samt en damm. Några av lämningarna som Mannerstråle dokumenterade fortsatte ut i den nuvarande Rosengången, vilken inte berördes av hans undersökningar. Några av dessa kan kopplas till de som påträffats vid den nu aktuella undersökningen (se vidare under Resultat och Figur 6)

Förutom Mannerstråles undersökningar inom kv Aposteln 2 har ytterligare några undersökningar utförts inom fastigheten. En mindre forskningsundersökning genomfördes i anslutning till biskopsgårdens medeltida östra länga 1991 (Tagesson 1991). Då påträffades bl a husgrunder och kulturlager. Byggnadsarkeologiska undersökningar utfördes 1998 på den medeltida östra längan (Feldt i manus) då flera byggnadsetapper kunde fastställas och en relativ murbrukskronologi kunde upprättas.

I samband med renovering av den fristående källaren på biskopsgården påträffades kulturlager och en äldre grundmur direkt öster om källaren (Feldt 2005; 2014). Vid schaktningar för Biskopsgårdens nya flaggstång påträffades bl a kulturlager och en stenläggning (Feldt 2012).

På västra sidan om Rosengången, i kv Aposteln 1, framkom kulturlager vid en undersökning strax utanför entrén till den s k Rotundan (Feldt 1994). Vid undersökningar 1979 påträffades bl a byggnadslämningar, stenläggningar av såväl kullersten som kalkstensavfall samt kulturlager (Ljungstedt 1979).

I Biskopsparken (tidigare Konserthusparken/Museiparken) har flera undersökningar genomförts (Carlsson 2008b:7 med där anförda referenser). Där Rosengången mynnar ut i parken har lämningarna efter en stenkällare påträffats i samband med Mannerstråles undersökningar 1960-63 (Tagesson 1997). Murverk hörande till källaren har även undersökts senare (Carlsson 2008b; Feldt 2009). Längre norrut i parken lämningar efter hantverkshus (smedjor) från 1700-talet påträffats (Carlsson 2008b). Kulturlager har även dokumenterats i parken i samband med flera ledningsschaktningar (se Romedahl 2018 och 2020).

Syfte

Syftet med den arkeologiska förundersökningen var i första hand att se till att arbetet berörde fast fornlämning i så liten omfattning som möjligt. Fast fornlämning som framkom skulle undersökas samt om möjligt dateras.

Inga konkreta frågeställningar upprättades inför undersökningen. I den undersökningsplan som togs fram noterades dock ett antal företeelser i omgivningen som var intressanta i sammanhanget. Schaktet grävdes i medeltida tomtmark där medeltida och tidigmoderna byggnader finns bevarade, såväl stående byggnader som byggnadsgrunder under mark, på båda sidor om Rosengången (Tagesson 1997, Feldt 2005 och 2014). I söder anslöt schaktet till domkyrkans kyrkogård och enligt de historiska kartorna från 1600-talet fanns en av kyrkogårdens stigluckor i närheten (LMS D64-1:3 och Linköpings stiftsbibliotekssamlingar). Dessutom noterades att läget uppe på grusåsen var gynnsamt för förhistoriska lämningar.

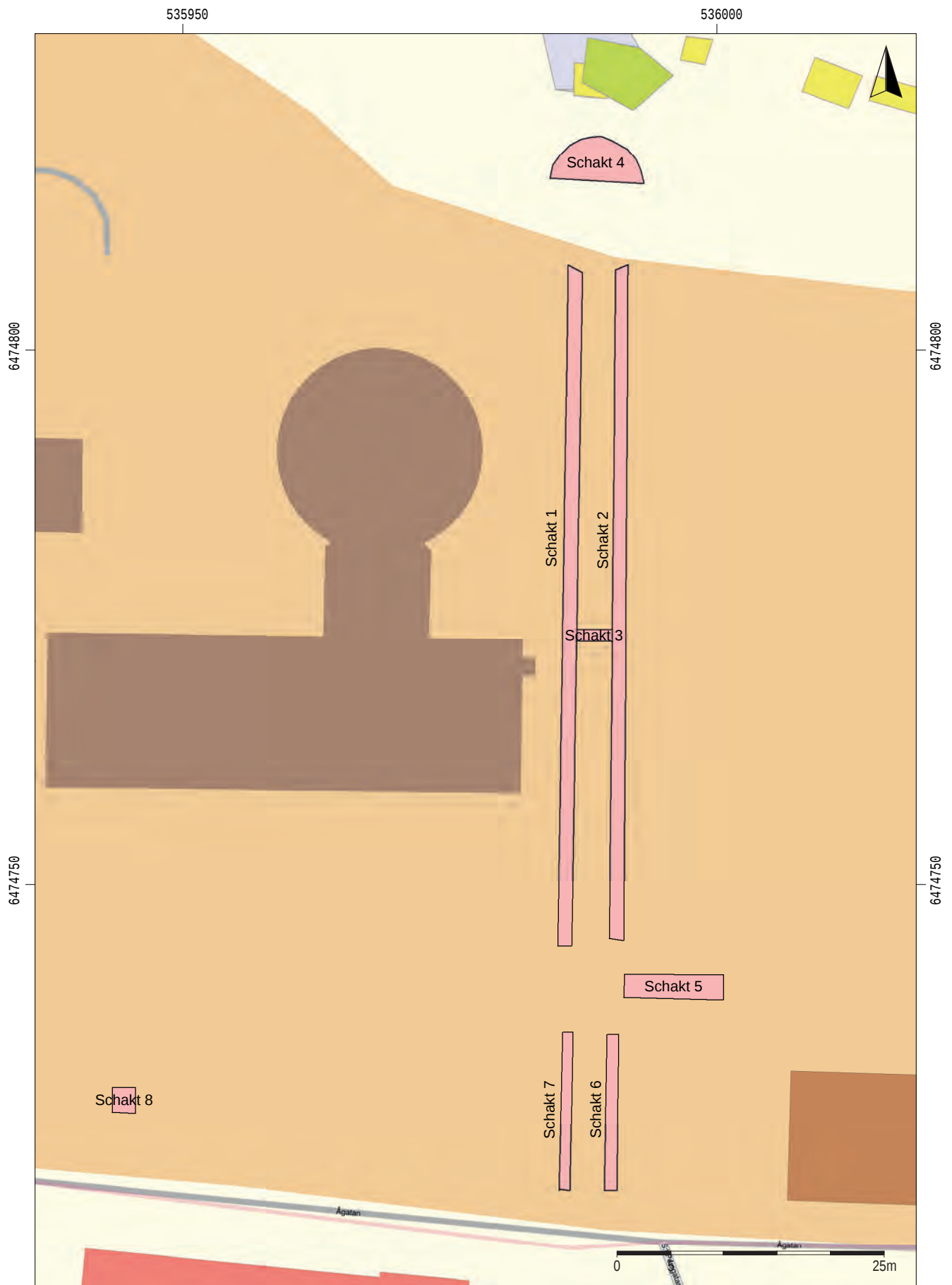
Metod och dokumentation

Den arkeologiska förundersökningen genomfördes som en antikvarisk kontroll i samband med schaktningen. Påträffade kulturlager och konstruktioner undersöktes genom grävning för hand. Två mindre provgröpar (PG1 och PG2) grävdes i stick ner till planerat schaktdjup söder om A2 och A3. Anläggningar och schaktprofiler dokumenterades genom inmätning, handritning och fotografering. Sammanlagt undersöktes 182 löpmeter schakt fördelat på åtta olika etapper (Schakt 1-8) vilka beskrivs i Bilaga 2. Se översiktsplan och övriga ritningar samt lagerbeskrivningar i Bilaga 6. Påträffade anläggningar beskrivs i Bilaga 3.

En keramisk analys av två keramikskärvor (F3 och F4) har utförts av docent Ole Stilborg, SKEA (se Bilaga 4). Förekommande murbruk har jämförts med prover ur Östergötlands museums referenssamling för murbruk (se Bilaga 5). Jämförelsen har utförts av Ann-Charlott Feldt, Östergötlands museum. Ett föremål, en armborstpilspets (F7), har konserverats av Max Jarehorn, Oxider AB (se Appendix 1)

Föremål och murbruksprov som bedömdes vara relevanta för undersökningen har samlats in och relaterats till kontext. Tillvaratagna fynd har förtecknats i fyndlistan i Bilaga 1. Fynd och murbruksprov förvaras på och fyndfördelas till Östergötlands museum under accessionsnummer C4212.

Dokumentationsmaterialet i form av analysresultat och foton, samt fält- och renritningar förvaras på Östergötlands museum.

Figur 4. Utsnitt ur Topografiska webkartan med de aktuella schakten markerade (rosa). För placering av profilritningar och anläggningar hänvisas till ritningarna i bilaga 7. Skala 1:500.

Resultat och tolkning

Arbetet omfattade borttagning och flyttning av träd, ny underbyggnad och ytbeläggning av vägen samt ledningsdragning för el. Vid förundersökningen konstaterades att marken på fastigheten Aposteln 1 höjts upp med ca 0,5 m i sen tid. Något som sannolikt skett i samband med uppförandet av den befintliga bebyggelsen på platsen. Kulturlager uppträder på ett djup av ca 0,6-0,7 m under befintlig markyta. I det följande beskrivs resultaten schaktvis.

Schakt 1, längs Rosengångens västra sida

Schakt 1 grävdes längs den västra sidan av Rosengången, från Biskopsparken i norr fram till rundeln i den södra delen av gången. Det grävdes ner till 0,4-0,8 m djup. På den 63 m långa schaktsträckningen upprättades tre kortare profilritningar (P I-III) och en planritning.

Profilerna uppvisade en likartad lagerbild med två påförda matjordslager. Det yngre (lager 1) bestod av ren matjord medan det äldre (lager 2), som var 0,35-0,50 m tjockt, hade karaktär av utfyllnadslager med inslag av

grus. Dessa lager överlagrade leriga (lager 3) och sandiga (lager 5) kulturlager samt raseringslager med bitar av tegel, kalkstenar och murbruk (lager 4 och 7). I lager 4 i profil 1 påträffades fyra spikar som ej tillvaratogs.

Fyra fynd tillvaratogs från lager 5 i profil 3. Dessa utgjordes av en knappnål i kopparlegering (F6), en mynningsskärva från ett vitleredekorerat lerkärl (F8), en skärva vitt benporcelin (F9) och en liten bit av skaftet till en kritpipa (F10). Fynden pekar på en datering av lager 5 till senare delen av 1700-talet. Ett murbruksprov (F32) tillvaratogs från lager 7 i profil III. Provet är ett lösfynd i ett raseringslager och kan datera den konstruktion som raserats men inte själva raseringslagrets tillkomst. Murbrukstypen, som var Biskopsgårdens typ 1E, har även påträffats i ett kulturlager under en stenläggning på biskopsgårdens gårdsplan tillsammans med bruk 1B (Feldt 2012) och bedömts som medeltida.

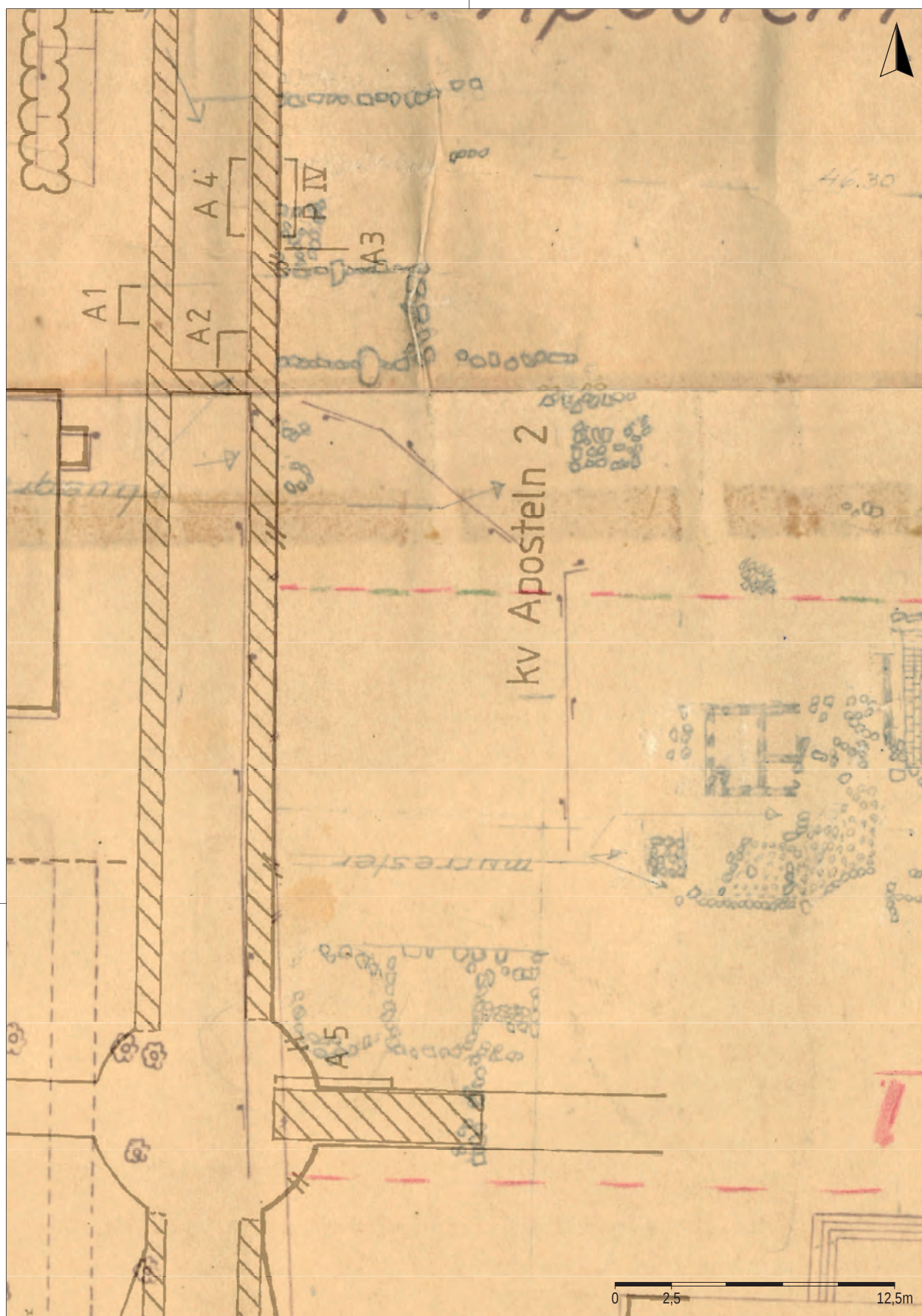
Ungefär mitt på schaktsträckningen påträffades en stenrad av flata kalkstenshällar (A1) som låg på en jämn nivå på 0,3-0,4 m djup. Hällarna var ca 0,4 m stora och lagda på rad med mellanliggande mindre kalkstensbitar. Kalkstenarna bildar en plan yta. Den mellersta kalkstenshällen hade en slät (tillhuggen?) yta medan de på ömse sidor om denna hade obearbetade ytor utan spår av nötning. Lämningen tolkades som en syllstensrad

Figur 5. Syllstenarna A1 i schakt 1 sedda snett uppifrån från väster. Foto Ann-Charlott Feldt, ÖM.

46.30

Figur 6. Delar av schakten i Rosengången med de nu påträffade lämningarna lagda över ett rektifierat utsnitt av Mannerstråles översiktsplan från undersökningarna 1960-63. Skala 1:250.

och ytterligare två mindre kalkstenshällar fanns strax intill i schaktet. Norr om stenraden fanns ett lager med kalkbruk, tegelbitar och sand. Möjligen kan detta vara en fortsättning på lager 7 i profil III.

I stenraden påträffades kalkbruk (F20) som vid en jämförelse med museets referenssamling av murbruk från biskopsgården kunde bestämmas till typ 14. Detta förekommer sedan tidigare endast som lösfynd invid biskopsgårdens medeltida källare (Feldt 2005). Murbrukets proportioner med en hög andel kalk pekar dock på en medeltida datering.

Schakt 2, längs Rosengångens östra sida

Schakt 2 grävdes längs den östra sidan av Rosengången, från Biskopsparken i norr fram till rundeln i den södra delen av gången. Det grävdes ner till 0,4-0,8 m djup. På den 63 m långa schaktsträckningen upprättades en profilritning (P IV) och tre planritningar. Dessutom grävdes två provgropar (PG1 och PG2) söder om de påträffade anläggningarna i schaktet.

I schaktet framkom tre konstruktioner. Dessa utgjordes av grunder efter tre olika byggnader; A2, A3 och A4. Byggnadslämningarna var koncentrerade till schaktets mellersta del och samtliga fortsatte in i

schaktväggarna åt öster och väster. Av figur 6 framgår hur de tre byggnadslämningarna ansluter till byggnadslämningar påträffade i samband med Mannerstråles undersökningar på 1960-63.

En murad grund

Anläggning 4 utgjordes av en murad kalkstensgrund bevarad till tre skifts höjd och bestående av tre väggar (åt norr, väster och söder) synliga i schaktet. Det rör sig sannolikt om en mindre utbyggnad på ett större hus som fortsätter in i kv Aposteln 2 (Biskopsgården). Murarna bildar ett 1,6 m brett rum. De var placerade direkt på ett sandlager (lager 8 i profil IV) och en murbruksklack längst ner på insidan av murarna kan vara ett spår efter en golvnivå. Något golv påträffades inte men längst ner, ovanpå sanden, fanns ett lager med ljusbrun sandig kulturjord (lager 6 i profil IV). Det fanns inga spår efter att murarna varit putsade. På den norra murens utsida ansluter ett lerlager (lager 3 i profil IV) som fortsätter åt norr. Detta skulle kunna vara en rest av ett lergolv i ett utrymme direkt norr om den murade grunden.

Murbruksproverna (F23 – F28), som var av biskopsgårdens typ 8 pekar på en trolig datering till

Figur 7. Murarna i A4 sedda från nordväst. Biskopens bostadshus, uppfört på 1730-talet (till höger) och den medeltida östra längan (till vänster) i bakgrunden. Foto Ann-Charlott Feldt, ÖM.

1600-1700-talen. Det är en murbrukstyp som förekommer i lagningar på biskopsgårdens östra länga. Det har även påträffats i fyllnadslager över en stenläggning på biskopsgårdens gårdsplan. I samma lager fanns förutom bruk 8 även typerna 7 och 23. Den förstnämnda kan dateras till uppförandet av det nuvarande bostadshuset på 1730-talet medan den senare inte har några paralleller i de stående byggnaderna (Feldt 2005 och i manus).

Inne i grunden påträffades en skärva oglaserat "nästan stengods" d v s inte helt genomsintrat stengods (F2) och en skärva lergods som kan ha en järnåldersdatering men även kan vara yngre (F3, se Stilborg i Bilaga 4). Strax norr om grunden påträffades ytterligare en skärva "nästan stengods" (F1). Keramikfynden har sannolikt inget med den murade grunden att göra utan hör till medeltida verksamheter i området.

En smal tegelmur

Endast 2,5 m söder om A4 framkom en smal tegelmur, A3. Denna hade en bredd på endast en halv sten, d v s ca 11-12 cm. Teglets längd och tjocklek gick inte att mäta då tegelstenarna var för dåligt bevarade. Muren löper tvärs över schaktet i öst-västlig riktning. Endast delar av bottenskiftet av tegel lagt i kalkbruk

var bevarat. Sannolikt rör det sig om en grundmur för en enklare byggnad/bod eller för en mellanvägg av trä eller korsvirke inne i en byggnad.

Ett murbruksprov (F22) visar på ett medeltida murbruk av biskopsgårdens typ 1C. Denna typ av murbruk förekommer i originalmurverket i biskopsgårdens östra länga. Där har det bl a använts för tegeldetaljer i murverket på den östra längan såsom omfattningen av blinderingen över portvalvet på byggnadens östra fasad (Feldt i manus).

En syllstensgrund

Ytterligare 4 m längre söderut i schaktet framkom en syllstensgrund, A2. Den bestod av 0,10-0,45 m stora grå- och kalkstenar. Ingen av stenarna uppvisade några spår av bearbetning. Såväl på som mellan stenarna fanns kalkbruk. Under stenarna fanns ett osorterat lager av 0,05-0,20 m stora stenar och bitar av tegel, vilket kan följas ner till ett djup av 0,2 m under stenraden. Lagret under stenraden kan tolkas som en kombinerad grundläggning och dränering av syllstensraden. Ett murbruksprov (F21) visar på ett medeltida murbruk av biskopsgårdens typ 1A. Denna typ av murbruk förekommer i originalmurverket i biskopsgårdens östra länga.

Figur 8. Tegelmuren A3 i schakt 2 sedd från öster. Foto Ann-Charlott Feldt, ÖM.

Syllstensraden bedömdes bilda ett hörn i nordväst, ungefär mitt i Rosengångens längdaxel och fortsatte därefter åt söder i schakt 3. Där framkom dock endast toppen på stenarna och de grävdes inte fram för att fastställa sambandet.

Provgrop 1 och 2

Två provgropar grävdes i schakt 2. Den första grävdes mellan A2 och A3, ca 1 m söder om A3. Den andra gropen grävdes ca 3 m söder om A2. Groparna var 0,3 x 0,6 m stora och grävdes i tre stick om 0,10 m/stick. I de två provgroparna tillvaratogs förutom föremål och murbruksprover även djurben. Groparna grävdes genom kulturlagren från ett djup av ca 0,5 m under markytan.

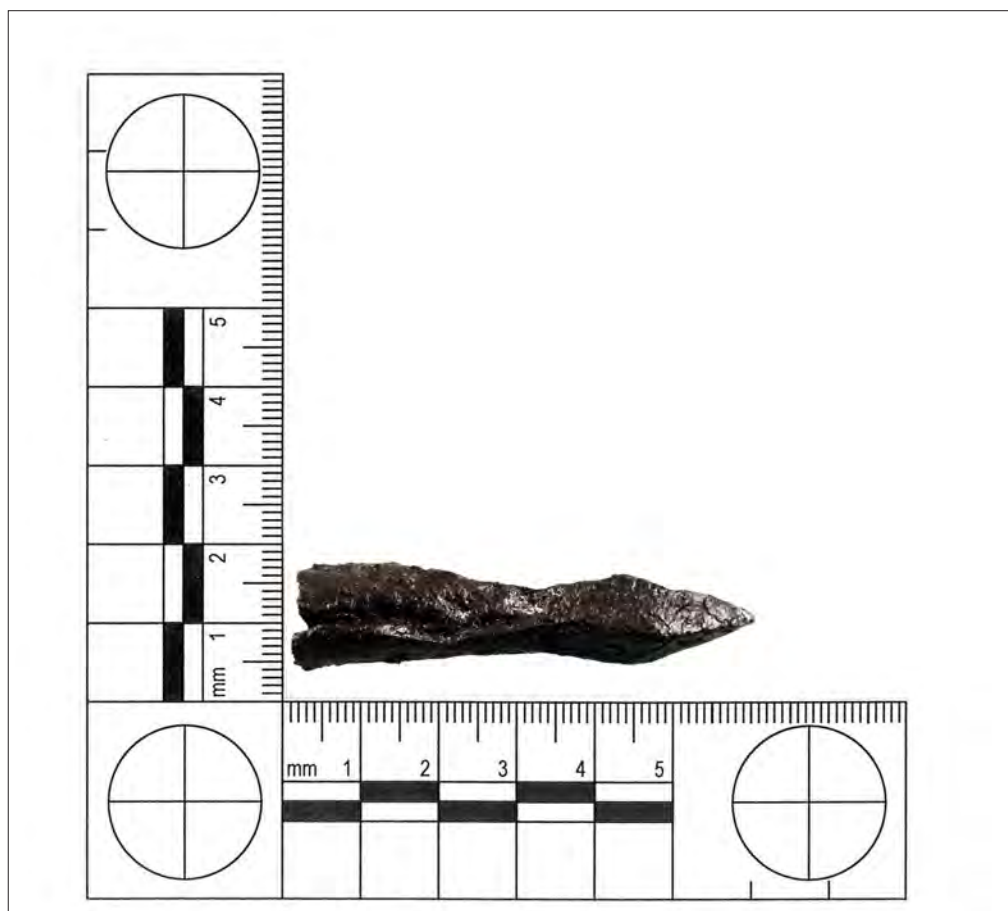
I provgrop 1 påträffades tre fynd. I stick 2 framkom en armborstpilspets (F7, se Konserveringsrapport i Bilaga 6). I stick 3 påträffades en skärva äldre svartgods (F4) och en skärva oglaserat "nästan stengods" (F11). Utsidans struktur på den äldre svartgodsskärvan talar emot en förhistorisk datering (se Stilborg i Bilaga 4). I stick 2 och 3 togs två murbruksprover tillvara (F29-30). Dessa härrör från ett lager med kalkbruksbitar

och tegelfragment i övergången mellan stick 2 och 3. Murbruket bedömdes vara av biskopsgårdens typ 1A, vilket förekommer i originalmurverket i biskopsgårdens östra länga. I provgropen tillvaratogs även djurben från de tre sticken (F12-15). Dessa hade en sammanlagd vikt på 464,6 g fördelat på 56 ben.

Inga föremål påträffades i provgrop 2. Ett murbruksprov, som tillvaratogs från stick 2 (F31) var av biskopsgårdens typ 8, d v s samtida med muren A4 längre norrut i schaktet. I provgropen grävdes ett fjärde stick. Benmaterialet var betydligt sparsammare än i provgrop 1. Här tillvaratogs endast 7 djurben (F16-19) med en sammanlagd vikt på 48 g

Schakt 3, tvärs över Rosengången

Schakt 3 grävdes tvärs över Rosengången mellan schakt 1 och 2. Det grävdes ca 1 m söder om syllstensgrunden A2. I schaktet framkom en nord-sydlig syllstensrad ca 1 m väster om schakt 2. Denna tolkades som en del av syllstensraden A2 som förmodades bilda ett hörn i nordväst, ungefär mitt i Rosengångens längdaxel. I schakt 3 framkom dock endast toppen på stenarna och de grävdes inte fram för att fastställa sambandet.

Figur 9. Armborstpilspets. Foto Johan Levin, ÖM.

Schakt 4, Biskopsparken

Schakt 4 utgjordes av en avslutande rundel i Biskopsparken. Endast den del av rundeln som var placerad norr om den befintliga gångvägen schaktades ner till ett djup av 0,4-0,7 m under gräsmattan. Schaktet var djupast i väster. På den södra halvdelen av rundeln avlägsnades endast asfalten.

Under ett ca 0,5 m tjockt lager med omrörd kulturjord (lager 1) framkom en stenrad, A6, med 0,3-1,0 m stora stenar. Stenraden löpte i öst-västlig riktning och endast ytan på stenarna grävdes fram. De låg med sin plana yta på en och samma nivå. Det fanns inga spår av murbruk på stenarna. Lagret över stenarna (lager 1) bestod av en grusig kulturjord med fläckar av fet mörk jord, 0,05-0,25 m stora stenar, bitar av tegel och flera olika typer av murbruk. Varken tegel eller murbruk från lagret tillvaratogs.

Ca 7 m norr om stenraden har en medeltida källargrund påträffats (Feldt 2009). Eventuellt kan stenraden ha något med denna att göra. Då schaktet inte grävdes ner på sidorna av stenraden går det inte att avgöra huruvida denna utgör toppen på den senare undersökta muren. Avsaknaden av murbruk på stenarna talar dock för att det snarare rör sig om en syllstensgrund som möjligen ansluter till källaren.

Schakt 5, Kv Aposteln 2

I samband med arbetena i Rosengången drogs en ny gångväg från Biskopsgården mot Konsistoriehuset fram till Rosengången. Schaktet grävdes ner till ett djup av 0,4-0,5 m. Huvudsakligen berördes endast matjordslager och sentida fyllnadsmassor.

I schaktets västra del framkom ett 0,2 m brett stråk av tegelbitar och stenar, A5, tolkat som spår efter en raserad byggnad. Lämningarna påträffades på ett djup av ca 0,4 m. I stråket fanns även relativt sentida fynd såsom bitar av smällor, d v s tegelplattor för fasadbeklädnad, stenar med spår av borrar och buteljglas. Västra delen av anläggningen var inte lika tydlig. Bredden i väster sammanfaller med en terrasskant ca 13 m längre åt norr. Terrasskanten avslutas ungefär i höjd med den norra gaveln på den medeltida längan öster om biskopsgårdens bostadshus.

Lämningarna ansluter till de byggnadslämningar som framkom vid Mannerstråles undersökningar 1960-63 (Tagesson 1997,

se även figur 6). Ett murbruksprov (F33) från A5 visar spår av såväl medeltida murbruk som yngre putsskikt. På putsen finns ett skikt av bruten vit kalkfärg. Mur- och putsbruket antyder en möjlig datering till såväl medeltid som senare tider.

Då det inte fanns några sammanhängande murpartier är det vanskligt att datera och tolka utifrån lämningarna. En rimlig tolkning att det rör sig om spår efter någon av de eftermedeltida byggnader vi känner från de historiska källorna. Den byggnad som biskop Samuel Enander uppförde (biskop 1655-1670) och som senare byggdes till av biskop Johannes Terserus (biskop 1671-1678) ska ha legat i väster med gavlar åt norr och söder. Den utgjordes av en stor träbyggnad med bl a sättestuga, fyra kamrar, kök, skafferier och vind. Dessutom hade den en boksal med "gallerförsedda fönster och sköna målningar" samt en studiekammare (Feldt 2014:81).

Figur 10. Stenarna i A6 med konsistoriehusets rotunda (kv Aposteln 1) i bakgrunden. Foto från norr, Ann-Charlott Feldt, ÖM.

Vid byggnadssynen 1729, när biskop Erik Benzeliuss tillträdde, konstaterades att byggnaden i väster var fallfärdig. År 1750, uppförde biskop Andreas Rhyzelius (biskop 1743-1761) en drängstuga i väster, där Enanders hus tidigare hade stått. Rhyzelius själv noterar: "Vid midsommartiden 1750 var biskopsgården" på alla fyra sidor "med goda och försvarliga hus omgiven och innebyggd" (Beckman 1920:78ff; Feldt 2014:81ff; Ridderstad 1958:25f). En byggnad återfinns fortfarande på platsen på stadskartorna från 1898-1900 och 1914 (Linköpings stiftsbiblioteks samlingar). Sannolikt är A5 spår efter den senare byggnaden och möjligen har den uppförts på grunderna till den äldre.

Schakt 6 och 7, båda sidor om Rosengångens södra del

Schakt 6 och 7 grävdes på ömse sidor om Rosengången, söder om rundeln i den södra delen av gången, fram till Ågatan. De grävdes ner till 0,4-0,6 m djup och hade en längd 15 m vardera. I de båda schakten berördes endast sentida fyllnadsmassor av samma karaktär som lager 2 i profil I-III. Sannolikt finns bevarade kulturlager under aktuellt schaktdjup.

Schakt 8, kv Aposteln 1

Schaktet grävdes i gräsmattan inne på tomten till Konsistoriehuset (kv Aposteln 1). I schaktet, som grävdes ner till ett djup av 0,9 m, framkom flerskiktade kulturlager (se profil V). Under två matjordslager (lager 1-2) fanns ett 0,2-0,3 m tjockt sand-/siltlager (lager 3) med inslag av kalkstensbitar. Detta överlagrade ett kulturlager (lager 4) med bitar av kalkbruk, grus och småsten. Därunder fanns ytterligare kulturlager.

Fynd av glasbitar och flintgodsskärvor i det äldre matjordslagret (lager 2) pekar på att detta ska dateras till 1800-talet. Dessa fynd tillvaratogs inte. Lager 3 kan eventuellt tolkas som spår efter en äldre trädgårdsgång. I lager 4 påträffades skärvor av vitleredekorerat yngre rödgods (F5) vilket kan dateras till 1700-talet.

Sammanfattande kommentarer

Sammanfattningsvis kan konstateras att schakten inte grävdes ner i orörd undergrund vilket innebär att fornlämning kvarligg under aktuellt schaktdjup.

De påträffade lämningarna kan dateras till medeltid – tidigmodern tid. Det finns bevarade murar/husgrunder som kan kopplas samman med de byggnadslämningar som påträffades vid undersökningarna 1960-63. Keramikfynden pekar på att det möjligen har funnits förhistoriska och tidigmedeltida lämningar på platsen.

Referenser

- Arcini C & Tagesson G. 2005. Kroppen som materiell kultur. Gravar och människor i Linköping genom 700 år. I: Kaliff A & Tagesson G (red). *Liunga Kaupinga. Kulturhistoria och arkeologi i Linköpingsbygden*. Riksantikvarieämbetet, Arkeologiska undersökningar, Skrifter 60. Linköping.
- Beckman K. 1920. Linköpings biskopsgård under fem århundraden. I: *Julhälsningar till församlingarna från präster i Linköpings stift 1920*. Linköping.
- Carlsson C. 2008a. *Ett hantverksområde från 1700-talet samt en medeltida huslämning i Konserthusparken i Linköping*. RAÄ 153, Linköpings stad och kommun, Östergötlands län. Arkeologisk förundersökning. Rapport 2008:98. Östergötlands länsmuseum.
- Carlsson C. 2008b. *Ett hantverksområde från 1700-talet och en medeltida huslämning i Konserthusparken*. RAÄ 153, Linköpings stad och kommun, Östergötlands län. Arkeologisk förundersökning. Rapport 2008:114. Östergötlands länsmuseum.
- Feldt A-C. 1991. Arkeologisk förundersökning, Storgatan - Borggården, Linköping, Östergötland, Rapport, Arkivhandling Östergötlands länsmuseum
- Feldt, A-C. 1994, Arkeologisk förundersökning, Rotundan, kv Aposteln 1, Linköping, Östergötland, Rapport, Arkivhandling Östergötlands länsmuseum
- Feldt A-C. 2002. *72 gravar på 29 meter – och kanske en äldre kyrkogårdsgräns*. Arkeologisk förundersökning, Domkyrkoparken, Linköping, Östergötland, Rapport 33:2002, Östergötlands länsmuseum.
- Feldt A-C. 2004. Medeltid i domkyrkans skugga – kvarteret Absalon. I: Mörkfors G, Löfgren Ek A, Feldt A-C Och Ohlsén M (red). *Kulten, Makten, Människan*. Östergötland 2003. Linköping

- Feldt A-C. 2005. *Biskopsgårdens medeltida källare. Inför ombyggnad av en uteplats*. Arkeologisk förundersökning, kv Aposteln 2, Linköping, Östergötland, Rapport 2005:77, Östergötlands länsmuseum.
- Feldt A-C. 2009. *En medeltida källare och avfall från 1700-talet*. Arkeologisk förundersökning, Biskopsparken, Linköping, Östergötland, Rapport 2009:81, Östergötlands länsmuseum.
- Feldt A-C. 2012. *Biskopsgårdens nya flaggstång*. Arkeologisk förundersökning. RAÄ 149. Kv Aposteln 2, Linköpings stad och kommun, Östergötlands län, Rapport 2012:2, Östergötlands museum.
- Feldt A-C. 2014. Spegelsbyggningen – Biskop Spegels hus i Linköping. I: Hagberg J (red). *Haquin Spegel – en antologi*. Skara stiftshistoriska sällsks skriftserie: 76. Skara.
- Feldt A-C. i manus. Biskopsgårdens medeltida byggnader. Byggnadsarkeologisk undersökning, kv Aposteln 2, Linköping, Östergötland, Rapportmanus och arbetsmaterial, Östergötlands länsmuseum.
- Karlsson E. i manus. Undersökning av Linköpings medeltida franciskankonvent på Hospitalstorget i Linköping. Rapportmanus och dokumentationsmaterial. Östergötlands museum.
- Ljungstedt S. 1979. Rapport daterad 10 december 1979 avseende ledningsgrävningar på Konsistoriehusets tomt, kvarteret Aposteln, Linköping. Arkivhandling Östergötlands museum.
- Modén E. 2010. *Biskopens palats i Liunga kauping. ¹⁴C-datering av Linköpings slotts äldsta delar*. Linköpings stad och kommun, Östergötlands län. Rapport 2010:103. Östergötlands länsmuseum.
- Ridderstad E. (red) 1958. *Linköpings klosterområde. Bebyggelse invid Ågatan under och efter medeltiden*. Linköping.
- Romedahl H. 2018. *Museiparken revisited*. Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. RAÄ 153:1. Gråbrödragatan och Kungsgatan m fl, Linköpings stad och kommun, Östergötlands län, Rapport 2018:1, Östergötlands museum.
- Romedahl H. 2020. *Vinterljus i Museiparken*. Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. L2011:4081. Museiparken och Rosengången, Linköpings stad och kommun, Östergötlands län, Rapport 2020:25, Östergötlands museum.
- Tagesson Göran, 1991, Arkeologisk undersökning. Kv Aposteln 2. Linköping. Rapport, Arkivhandling Östergötlands länsmuseum
- Tagesson G. 1997. Arkeologisk undersökning 1962-63. *Kv Aposteln 2 och Absalon 1*. Linköping. Rapport, Arkivhandling Östergötlands länsmuseum
- Tagesson G. 2002. *Biskop och stad. Aspekter av urbanisering och sociala rum i medeltidens Linköping*. Linköping. Lund Studies in Medieval Archaeology 30 (diss)
- Linköpings stiftsbibliotekssamlingar
Geometrisk grundritning. Linköpings stad. 1696. Anders Nilsson.
- Karta över Linköpings stad. 1898-1900. Johan Stånggren
- Karta över Linköpings stad. 1914. Linköpings Lithografiska AB
- Lantmäteristyrelsens arkiv (LMS)
LMS D64-1:3. Stadsplanekarta, Linköpings stad, 1651.

Appendix 1. Konserveringsrapport

OXIDER

Avlägsna - Skydda - Bevara

Konserveringsrapport gällande en armborstpilspets från Rosengången Linköpings stad, Östergötland

Max Jahrehorn
Rapport juni 2021
K21-333
OXIDER

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K21-333

Ort/Anläggning: Rosengången, Linköpings stad, Östergötland**Fynd nr:** ÖLM C4212:7**Kontaktperson:** Ann-Charlott Feldt**Kons nr:****Datum in:** 2021-02-12**Datum ut:** 2021-06-01**Föremål:** Armborstpil**Material:** Järn**Antal:** 1**Mått:****Vikt in:** 25,17g **Vikt ut:** 22,58g**Foto:** Ja**Behandling:**

Pilspetsen är relativt korroderad och de förorenade ytorna har inslag av högre och lägre krustor. På några ställen har dessa släppt och visar på en underliggande ojämn yta, holken är helt fylld.

Armborstpilen före konservering.

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K21-333

Pilspetsen bearbetades under mikroskop med skalpell och dentalverktyg. Holken undersöks och inget avvikande noteras. Efter denna grövre rengöring så blåstrades ytorna med aluminiumoxid, där korrosionsprodukter av hårdare och tätare karaktär avlägsnas. Föremålet urlakades med natriumhydroxid (NaOH) kring en nivå av pH 11, till dess att kloridhalten är obefintlig i lakvätskan. NaOH avlägsnas genom lakning i ljummet avjoniserat vatten. Vidare dehydrering med 95%-ig etanol samt torkas.

För att avlägsna och jämna ytorna ytterligare från föroreningar, blåstras ytorna återigen, då med glaspärlor. Dehydrering i etanol samt en kontrollerad torkning. Behandlingen avslutas med att en ytbehandling läggs i form av Dinitrolpasta som penslas över ytorna, senare appliceras mikrokristallint vax i pastaform.

Spetsen efter konservering.

OXIDER

Avlägsna - Skydda - Bevara

OXIDER AB
Södra Vägen 30
392 45 Kalmar

www.oxider.se

Telefon: 0722 47 58 58

E-post: max.jahrehorn@oxider.se

Bilaga 1. Fyndlista

ÖM C4212

Fynd nr	Sakord	Material	Ant	Vikt (g)	Kontext	Övrigt
1	Kärl	CI:1	1	3,1	Schakt 2. N om A4, över sand	Mörkt grå
2	Kärl	CI:1	1	1,9	Schakt 2. I A4, på kalkbruk	Mörkt grå
3	Kärl	A	1	15,3	Schakt 2. I A4, på kalkbruk	Stilborg Keramikanalys 1
4	Kärl	A:1	1	16,5	Schakt 2. PG1, Stick 3	Stilborg Keramikanalys 2
5	Kärl	BII:4, vitler	1(2)	16,1	Schakt 8, lager 4 kv Aposteln 1	Hank och mynning, troligen samma kärl
6	Nål	Cu-leg	1(2)	>1	Schakt 1. Profil 3, lager 5	Knappnål. Bruten i två delar
7	Pilspets	Järn	1	22,2	Schakt 2. PG 1, Stick 2	Armborstpilspets. Konserverad, L 60 mm
8	Kärl	BII:4, vitler	1	2,3	Schakt 1. Profil 3, lager 5	Mynning
9	Kärl	D	1	1,1	Schakt 1. Profil 3, lager 5	Benporslin, vitt
10	Kritpipa	Vitlera	1	2,3	Schakt 1. Profil 3, lager 5	Skaft, Ø 9, längd 21
11	Kärl	CI:1	1	>1	Schakt 2. PG1, Stick 3	Mörkt grå
12	Ben	Animalieben	8	166,3	Schakt 2. PG 1, Stick 1	
13	Ben	Animalieben	8	19,4	Schakt 2. PG 1, Stick 2	
14	Ben	Animalieben	8	35,9	Schakt 2. PG 1, Stick 3	
15	Ben	Animalieben	32	243,0	Schakt 2. PG 1, Stick 1	
16	Ben	Animalieben	2	33,4	Schakt 2. PG 2, Stick 1	
17	Ben	Animalieben	3	7,6	Schakt 2. PG 2, Stick 2	
18	Ben	Animalieben	1	6,0	Schakt 2. PG 2, Stick 3	
19	Ben	Animalieben	1	1,0	Schakt 2. PG 2, Stick 4	
20	Murbruk	Kalkbruk			Schakt 1. A1	Typ 14
21	Murbruk	Kalkbruk			Schakt 2-3. A2	Typ 1A
22	Murbruk	Kalkbruk			Schakt 2. A3	Typ 1C
23	Murbruk	Kalkbruk			Schakt 2. A4	Typ 8
24	Murbruk	Kalkbruk			Schakt 2. A4	Typ 8
25	Murbruk	Kalkbruk			Schakt 2. A4 (N)	Typ 8
26	Murbruk	Kalkbruk			Schakt 2. A4 (V)	Typ 8
27	Murbruk	Kalkbruk			Schakt 2. A4 (S)	Typ 8
28	Murbruk	Kalkbruk			Schakt 2. A4 klack mot insidans botten	Typ 8? lösare
29	Murbruk	Kalkbruk			Schakt 2. PG 1, Stick 3	Typ 1A
30	Murbruk	Kalkbruk			Schakt 2. PG 1, Stick 2	Typ 1A?
31	Murbruk	Kalkbruk			Schakt 2. PG 2, Stick 2	Typ 8
32	Murbruk	Kalkbruk			Schakt 2. Profil III (lager 7)	Typ 1E
33	Murbruk	Kalkbruk			Schakt 5, A5	Typ 1A, Puts typ 4

Bilaga 2. Schaktbeskrivningar

Schakt	Placering	Längd/ bredd	Djup (m)	Ritning nr	Beskrivning	Anläggningar
1	Rosengången V sidan	63/1	0,4-0,8	1-3	I V kanten av Rosengången längs kv Aposteln 1. Profil I-III	A1 Syllstenar
2	Rosengången Ö sidan	63/1	0,4-0,8	1-4	I Ö kanten av Rosengången längs kv Aposteln 2. Profil IV, Prov-grop 1-2	A2 Syllstenar/mur A3 Mur A4 Mur
3	Rosengången tvärs över	4/0,9	0,5-0,7	1-3	Tvärs över Rosengången mellan schakt 1 och 2.	A2 Syllstenar
4	Biskopsparken	10x4	0,4-0,7	2	Gräsyta i kanten av gångväg	A6 Syllstenar/mur
5	Aposteln 2	10x2	0,4	6	Ny gångväg från Biskopsgården mot Konsistoriehuset	A5, Byggnadsrest
6	Rosengången Ö sidan	15x1	0,4-0,6	1	I Ö kanten av Rosengången längs kv Aposteln 2.	-
7	Rosengången V sidan	15x1	0,4-0,6	1	I V kanten av Rosengången längs kv Aposteln 1.	-
8	Aposteln 1	2x2	0,9	5	Grop grävd för trädplantering i gräsmatta. Profil V.	-

Bilaga 3. Anläggningsbeskrivningar

A1. Syllstenar

Placering: Schakt 1

Ritning: 2-3

Djup under markytan: 0,3-0,4 m

Beskrivning: Ca 0,4 m stora kalkstenshällar lagda på rad med mellanliggande mindre kalkstensbitar. Kalkstenarna bildar en plan yta. Den mellersta kalkstenshällen har en slät (tillhuggen?) yta medan de på ömse sidor om denna har obearbetade ytor utan spår av nötning. Norr om stenraden fanns ett lager med kalkbruk, tegelbitar och sand.

Tolkning: Syllstenar till byggnad

Fynd: Murbruksprov (F20)

Datering: Murbruk typ 14 vars proportioner med en hög andel kalk pekar på en medeltida datering.

A2. Syllstenar/mur

Placering: Schakt 2 och eventuellt schakt 3

Ritning: 2-3

Djup under markytan: 0,3 m

Beskrivning: Stenrad/mur bestående av 0,10-0,45 m stora stenar. Stenmaterialet utgörs av såväl gråstenar som kalkstenar. Ingen av stenarna uppvisar några spår av bearbetning. Såväl på som mellan stenarna fanns kalkbruk. Under stenarna fanns ett osorterat lager av 0,05-0,20 m stora stenar och bitar av tegel, vilket kan följas ner till ett djup av 0,2 m under stenraden. Lagret under stenraden kan tolkas som en kombinerad grundläggning och dränering av syllstensraden/muren. Anläggningen bedömdes bilda ett hörn i nordväst, ungefär mitt i Rosengångens längdaxel, och fortsatte därefter åt söder i schakt 3. Där framkom dock endast toppen på stenarna och det grävdes inte fram för att fastställa sambandet. Tolkning: Syllstenar/grundmur till byggnad. Lämningarna ansluter till de byggnadslämningar som framkom vid Mannerstråles undersökningar 1960-63 (Tagesson 1997, se även figur 6).

Fynd: Murbruksprov (F21)

Datering: Murbruk typ 1A tyder på en medeltida datering samtida med biskopsgårdens östra länga.

A3. Mur

Placering: Schakt 2

Ritning: 2-3

Djup under markytan: 0,4 m

Beskrivning: Tegelmur, ½ sten bred. Muren löper tvärs över schaktet i öst-västlig riktning. Endast delar av bottenskiftet av murverket är bevarat. Teglets bredd är ca 11-12 cm. Dess längd och tjocklek gick inte att mäta då tegelstenarna var för dåligt bevarade. Teglet är murat med kalkbruk.

Tolkning: Grundmur för en enklare byggnad/bod eller för en mellanvägg av trä eller korsvirke inne i en byggnad. Lämningarna ansluter till de byggnadslämningar som framkom vid Mannerstråles undersökningar 1960-63 (Tagesson 1997, se även figur 6).

Fynd: Murbruksprov (F22)

Datering: medeltida murbruk typ 1C tyder på en medeltida datering samtida med biskopsgårdens östra länga.

A4. Mur

Placering: Schakt 2

Ritning: 2 och 4

Djup under markytan: 0,4-0,5 m

Beskrivning: Murad grund bestående av tre stycken, 0,35-0,50 m höga, murar som bildar tre väggar i ett 1,6 m brett rum. Murarna begränsar rummet åt norr, väster och söder. Murarna i norr och söder fortsätter in på tomten till kv Aposteln 2 (Biskopsgården). De är 0,60-0,70 m breda. Muren åt väster framkom i schaktväggen dess bredd är okänd. Murarna är uppförda av kalksten med inslag av enstaka gråstenar och murade med kalkbruk. Det fanns inga spår av bearbetning på stenarna. Murarna var placerade direkt på ett sandlager (lager 8 i profil IV). Samma lager återfanns både innanför och utanför murarna. Det fanns inget som tydde på att murarna var nedgrävda. En murbruksklack längst ner på insidan av murarna åt norr och söder kan vara ett spår efter en golvnivå. Något golv påträffades inte men längst ner, ovanpå sanden, fanns ett lager med ljusbrun sandig kulturjord (lager 6 i profil IV). Det fanns inga spår efter att murarna varit putsade. På den norra murens utsida ansluter ett lerlager (lager 3 i profil IV) som fortsätter åt norr.

Tolkning: Del av en byggnad som fortsätter in på tomten i öster. Lämningarna ansluter till de byggnadslämningar som framkom vid Mannerstråles undersökningar 1960-63 (Tagesson 1997, se även figur 6).

Fynd: Skärvor av yngre svartgods (F3) och oglaserat "nästan stengods" d v s inte helt genomsintrat stengods (F2). Murbruksprover (F23 – F28).

Datering: Murbruksproverna pekar på en datering till 1600-1700-talen.

Murarna i A4 sedda från söder. Foto Ann-Charlott Feldt, ÖM.

A5. Syllstenar/husgrund

Placering: Schakt 5

Ritning: 6

Djup under markytan: 0,4 m

Beskrivning: Stenar och tegelbitar lagda i ett 0,2 m brett stråk. I stråket fanns även bitar av smällor, dvs tegelplattor för fasadbeklädnad, stenar med spår av borrhning, och bitar av kalksten. Inslag av murbruk. Västra delen är inte lika tydlig. Bredden i väster sammanfaller med en terrasskant 13 m längre åt norr. Terrasskanten avslutas ungefär i höjd med den norra gaveln på den medeltida längan öster om biskopsgårdens bostadshus.

Tolkning: Lämningarna ansluter till de byggnadslämningar som framkom vid Mannerstråles undersökningar 1960-63 (Tagesson 1997, se även figur 6).

Fynd: Murbruk (F33), buteljglas (ej tillvarataget)

Datering: Sannolikt spår efter byggnad från 1750.

A6. Syllstenar/mur

Placering: Schakt 4

Ritning: 2

Djup under markytan: 0,5 m

Beskrivning: En rad med 0,3-1,0 m stora stenar framkom under ca 0,5 m omrörd kulturjord. Raden löper i öst-västlig riktning och endast ytan på stenarna grävdes fram.

Tolkning: Ca 7 m norr om har en medeltida källargrund påträffats (Feldt 2009). Eventuellt kan stenraden ha något med denna att göra

Fynd: -

Datering: Medeltid – Nyare tid

Bilaga 4. Keramikanalys

Ole Stilborg

Skärva 1. Fynd nummer ÖM C4212:3

Den tjocka skärvan är rullbyggd och magrad med krossad bergart, sannolikt av granit. Den skulle kunna ha järnåldersdatering, men är svår att avgränsa framåt i tid.

Skärva 2. Fynd nummer ÖM C4212:4

Den utåtböjda mynnings-skärvan är rullbyggd, magrad med en finkrossad bergart och bränd i reducerad atmosfär och är mest sannolikt äldre svartgods. Utsidans struktur talar emot en förhistorisk datering.

Bilaga 5. Murbruksjämförelse

Ann-Charlott Feldt, Östergötlands museum

Bakgrund

I samband med undersökningen i Rosengången i Linköping tillvaratogs sammanlagt 14 murbruksprover från varierande kontexter. Proverna kommer från såväl murverk som raseringslager och kulturlager. De har förtecknats i fyndlistan i rapportens bilaga 1 samt i tabellen nedan.

Syfte

Syftet med provtagningen och genomgången av murbruksproven var att undersöka huruvida de påträffade byggnadslämningarna och andra kontexter skulle kunna kopplas till den relativa byggnadskronologi som finns för bebyggelsen på biskopsgården i kv Aposteln 2 (Feldt 2005; 2014; i manus). Därmed kan murbruksproverna, tillsammans med historiskt källmaterial, utgöra dateringsunderlag.

Metod

Tillvaratagna murbruksprover har jämförts med Östergötlands museums referenssamling för murbruk genom okulär bedömning av färsk brottytor. Ingen mikroskopering eller tunnslipsanalys har utförts. Proverna har jämförts med referenssamlingen avseende relationen kalk/ballast, kalkens färgton, ballastens innehåll och kornstorlek samt omfattning och storlek på ingående kalkklumpar, luftbubblor och organiskt material. Dessutom har en bedömning gjorts rörande brukets konsistens (d v s om det är hårt, smuligt eller mjölig) och homogenitet (d v s om fördelningen av de ingående beståndsdelarna är jämn eller ojämn).

Grunden i Östergötlands museums referenssamling för murbruk är en omfattande provserie från alla hittills kända byggnadsetapper på Linköpings slott (Feldt 2018; Modén & Feldt 2004). I referenssamlingen finns även en samling murbruk från biskopsgårdens bebyggelse. Dessa murbruksprover är sorterade i en relativ kronologi med några historiska hållpunkter (Feldt 2005; Feldt i manus).

Genom en jämförelse med referensproverna från biskopsgården som finns i referenssamlingen kan det var möjligt att sätta in de påträffade lämningarna i den relativa kronologin för gården. Proverna i referenssamlingen har daterats genom ¹⁴C-analys av organiskt material, skriftligt källmaterial och kronologiskt sammanhang.

Resultat

Vid undersökningen samlades sammanlagt 14 mur- och putsbruksprover in (F20-33). Proven F22-28 härrör från murverk (A3 och A4). Proverna F20, 21 och 33 samlades in i anslutning till syllstensgrunder (A1, A2 och A5) med större eller mindre inslag av murbruk. Därmed finns det viss tveksamhet till hur de ska kopplas till grunderna då de, med undantag för A2, inte satt i ett fast murverk. De övriga fyra proverna, F29-32, härrör från lagerkontexter.

Murbruk av typ 1 i olika versioner (1A-1D) förekommer som originalmurbruk på medeltida byggnader inom biskopsgården. Typ 1A återfinns i fasaderna till gårdens ännu kvarstående östra länga. Typ 1C har bl a använts i tegeldetaljer i murverket på den östra längan såsom omfattningen av blindingen över portvalvet på byggnadens östra fasad (Feldt i manus). Typ 1E har klara likheter med typ 1B men har särskilts som en egen variant. Den har påträffats i ett kulturlager under en stenläggning på biskopsgårdens gårdsplan tillsammans med bruk 1B (Feldt 2012). Samtliga typ 1-bruk är medeltida.

Murbruk av typ 14 påträffades i syllstensraden A1. Det förekommer sedan tidigare endast som lösfynd invid biskopsgårdens medeltida källare (Feldt 2005). Murbrukets proportioner med en hög andel kalk pekar på en medeltida datering.

Murarna i A4 är murade med murbruk av typ 8. Det förekommer i lagningar på biskopsgårdens östra länga. Det framkom även i fyllnadslager över en stenläggning påträffad på biskopsgårdens gårdsplan. I samma lager fanns förutom bruk 8 även typerna 7 och 23. Den förstnämnda kan dateras till uppförandet av det nuvarande bostadshuset på 1730-talet medan den senare inte har några paralleller i de stående byggnaderna (Feldt 2005).

Förutom dessa har även ett putsbruk (typ 4) påträffats vid undersökningen i anslutning till A5, en anläggning tolkad som rester efter en västra länga på biskopsgården. Murbruk av typ 4 förekommer i samband med en återuppbyggnad av den sydligaste delen av den östra längan. Denna återuppbyggnad har sannolikt skett under senare delen av 1500-talet efter det danska fälttåget 1567-1568 under Nordiska sjuårskriget då den danska hären under en period låg förlagd i Linköping (Feldt i manus).

Sammanfattningsvis kan konstateras att murbruksproverna visar på en medeltida datering av muren A3 och en datering till 1600-1700-tal av murarna i A4. Proverna indikerar även medeltida dateringar av syllstensgrunderna A1 och A2. Medeltida murbruk förekommer även i några av de påträffade kulturlagren samt i anslutning till A5 men där är sambandet mellan provet och lämningen mycket osäkert.

Fynd nr	Sakord	Material	Kontext	Brukstyp Biskopsgården	Dateringsförslag/ kommentar
20	Murbruk	Kalkbruk	A1, syllstenar	Typ 14	Medeltid
21	Murbruk	Kalkbruk	A2, syllstenar/mur	Typ 1A	Medeltid
22	Murbruk	Kalkbruk	A3, mur	Typ 1C	Medeltid
23	Murbruk	Kalkbruk	A4, mur	Typ 8	1600-1700-tal
24	Murbruk	Kalkbruk	A4, mur	Typ 8	1600-1700-tal
25	Murbruk	Kalkbruk	A4, mur (N)	Typ 8	1600-1700-tal
26	Murbruk	Kalkbruk	A4 mur (V)	Typ 8	1600-1700-tal
27	Murbruk	Kalkbruk	A4 mur (S)	Typ 8	1600-1700-tal
28	Murbruk	Kalkbruk	A4, murklack mot insidans botten	Typ 8? lösare	1600-1700-tal
29	Murbruk	Kalkbruk	PG1 (21-30 cm)	Typ 1A	Medeltid
30	Murbruk	Kalkbruk	PG1 (stick 2)	Typ 1A?	Medeltid
31	Murbruk	Kalkbruk	PG2 (stick 2)	Typ 8	1600-1700-tal
32	Murbruk	Kalkbruk	Profil III (lager 7)	Typ 1E	Medeltid
33	Murbruk	Kalkbruk	A5, syllstenar	Typ 1A, Puts typ 4	Lösfynd i anslutning till A5. Medeltid och efter 1567/68

Tabell som visar vilka murbrukstyper ur biskopsgårdens relativa byggnadskronologi som påträffats i schaktet och dateringsförslag för dessa.

Referenser

- Feldt A-C. 2005. Biskopsgårdens medeltida källare. Inför ombyggnad av en uteplats. Arkeologisk förundersökning, kv Aposteln 2, Linköping, Östergötland, Rapport 2005:77, Östergötlands länsmuseum.
- Feldt A-C. 2012. Biskopsgårdens nya flaggstång. Arkeologisk förundersökning. RAÄ 149. Kv Aposteln 2, Linköpings stad och kommun, Östergötlands län, Rapport 2012:2, Östergötlands museum.
- Feldt A-C. 2014. Spegelsbyggningen – Biskop Spegels hus i Linköping. I: Hagberg J (red). Haquin Spegel – en antologi. Skara stiftshistoriska sällskaps skriftserie: 76. Skara.
- Feldt A-C. 2018. Let's paint the town - Mortar as a historical source. I: P Cornell, L Ersgård & A Nielsen (red). Urban Variation. Utopia, Planning and Practice. Lulu Press Inc. USA.
- Feldt A-C. i manus. Biskopsgårdens medeltida byggnader. Byggnadsarkeologisk undersökning, kv Aposteln 2, Linköping, Östergötland, Rapportmanus och arbetsmaterial, Östergötlands länsmuseum.
- Modén E & Feldt A-C. 2004. Linköpings slotts nya byggnadshistoria. Linköpings stad och kommun. Byggnadsarkeologisk undersökning. Rapport 2004:35. Östergötlands länsmuseum.

Östergötlands museum:
Referenssamling för murbruk

Bilaga 6. Ritningar och lagerbeskrivningar

Profil I-III

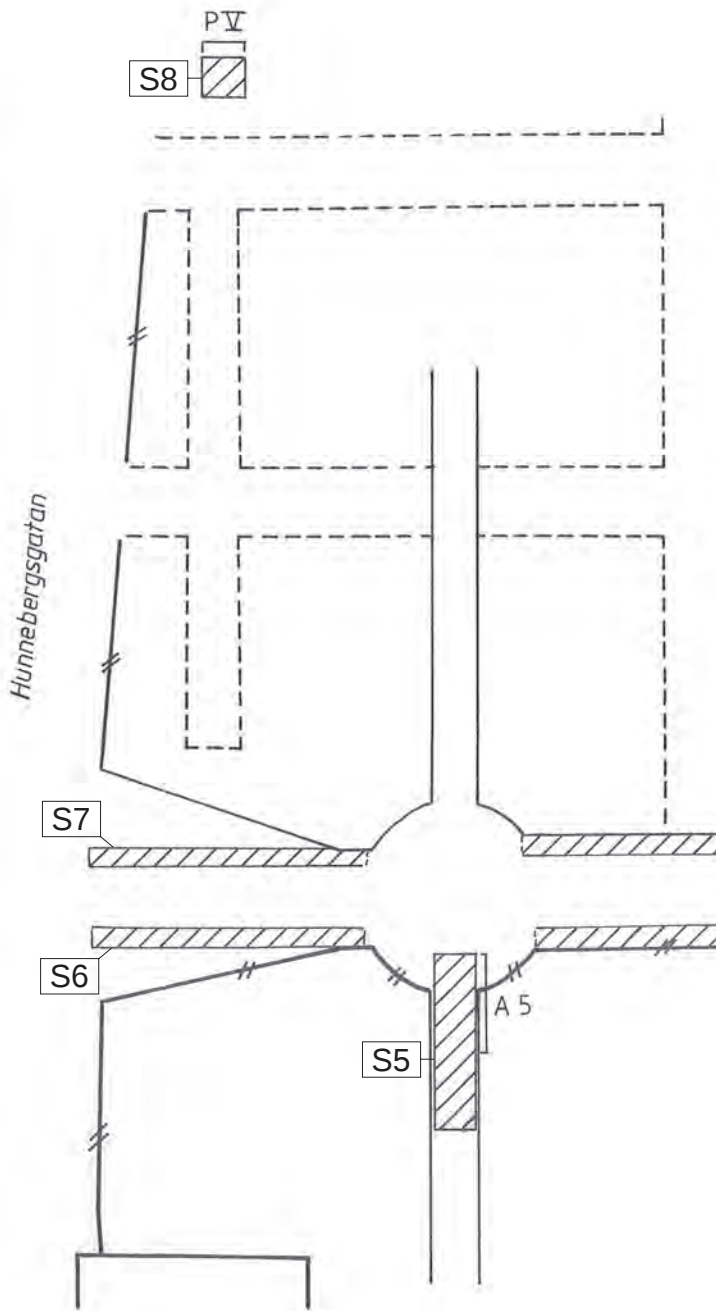
1. Matjord.
2. Matjord, äldre fyllnadslager, inslag av grus.
3. Ljusbrun lerig kulturjord.
4. Raseringslager med tegelbitar, sand och kalkbruk. Fynd av en spikar (ej tillvaratagna)
5. Brun sandig kulturjord.
6. Sand.
7. Murbruk och bitar av kalksten.

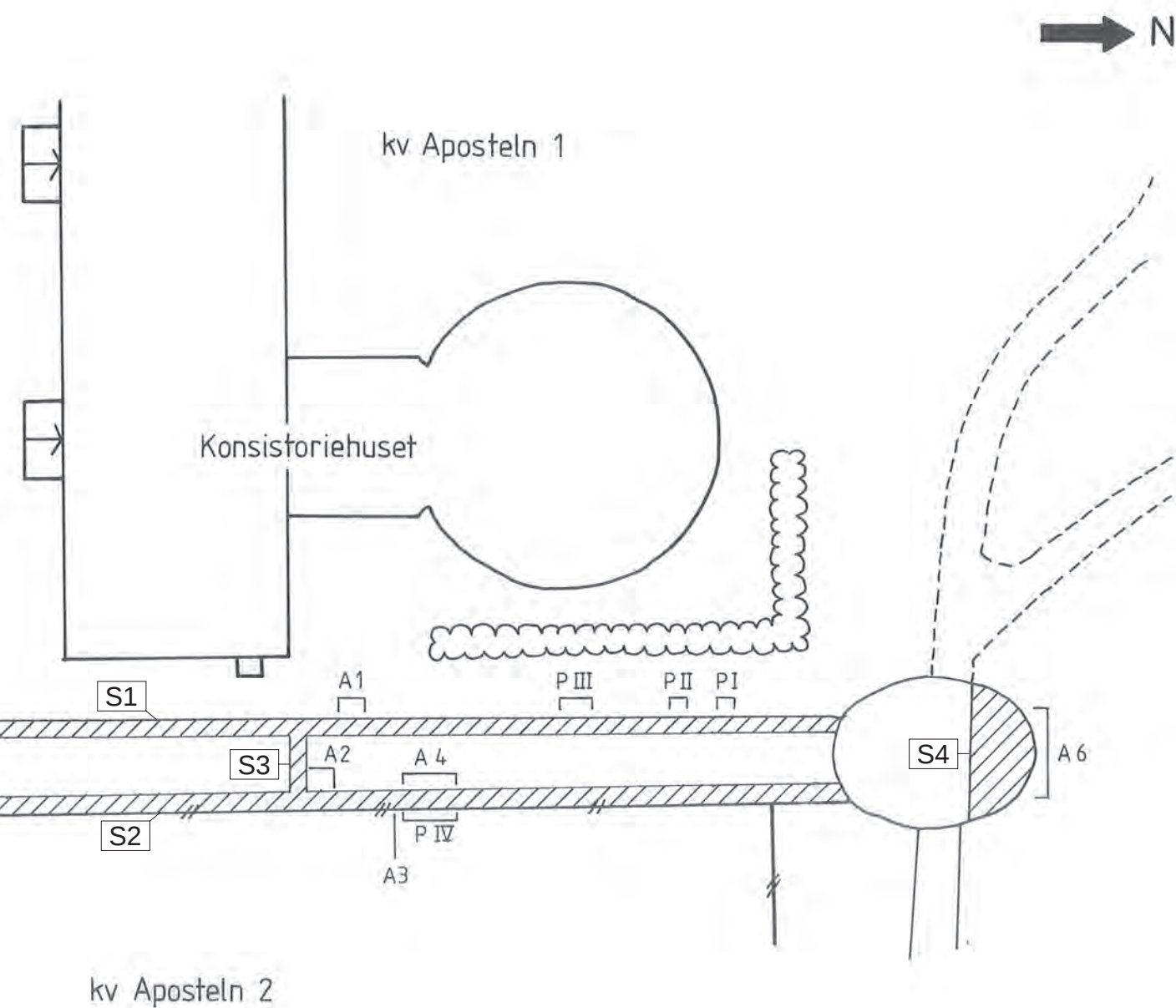
Profil IV

1. Matjordsfyllning.
2. Ljusbrun lerig kulturjord.
3. Lera.
4. Brun sandig kulturjord.
5. Brun sandig kulturjord.
6. Ljusbrun sandig kulturjord.
7. Brun sandig kulturjord.
8. Brun sand.
9. Sand.

Profil V

1. Matjord och gräsmatta.
2. Fet mörkbrun matjord med skärvor av glas och flintgods.
3. Sand-/siltlager med inslag av kalkstensbitar
4. Mörkbrun kulturjord med bitar av kalkbruk, grus och småsten. Fynd av keramik (F5).
5. Jordblandat grus
6. Gråbrun kulturjord

kv Aposteln 1 och 2

Linköpings stad och kommun, Ög
RAÄ 153

Schaktplan

Skala 1:400

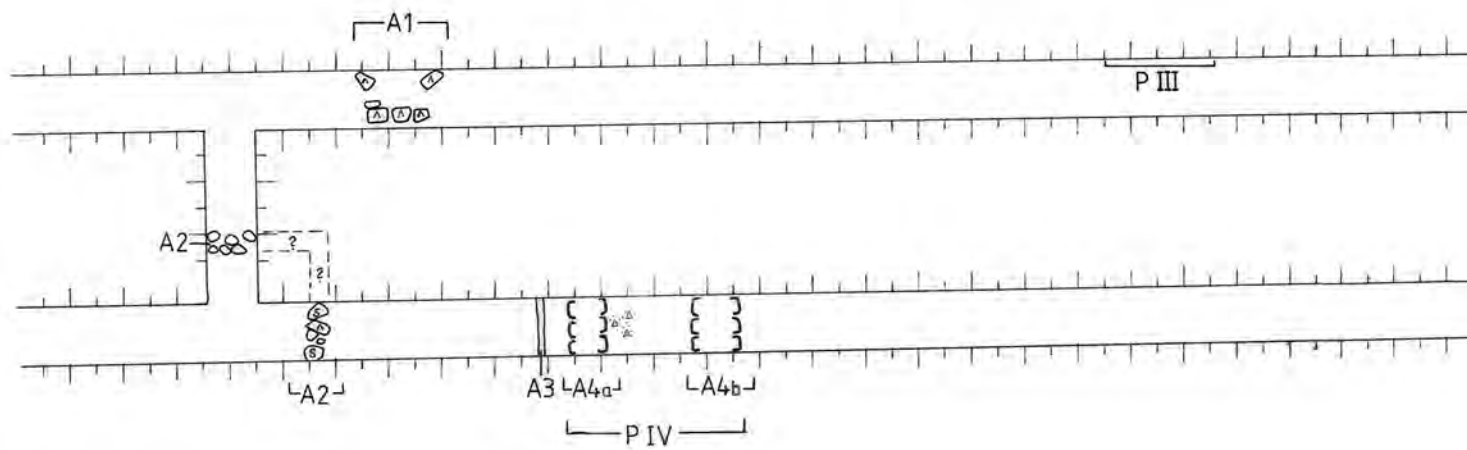
Dnr. 540/02

2003-04-03 A-C Feldt

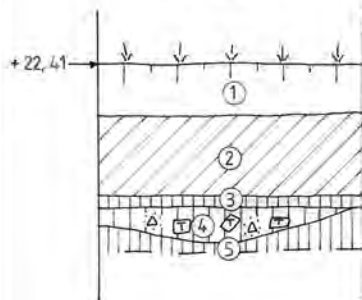
Renritning A Clarmo

Konsistoriehuset

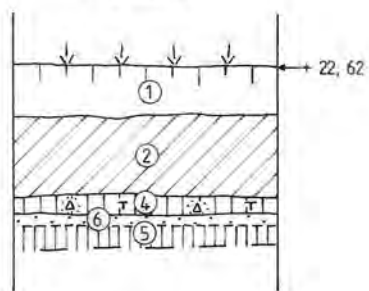
Häck

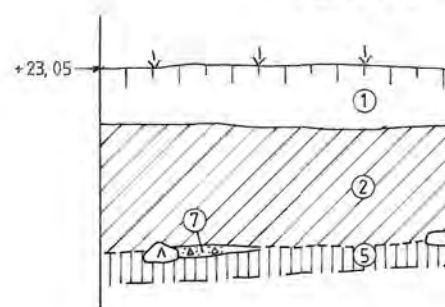
PI mot V

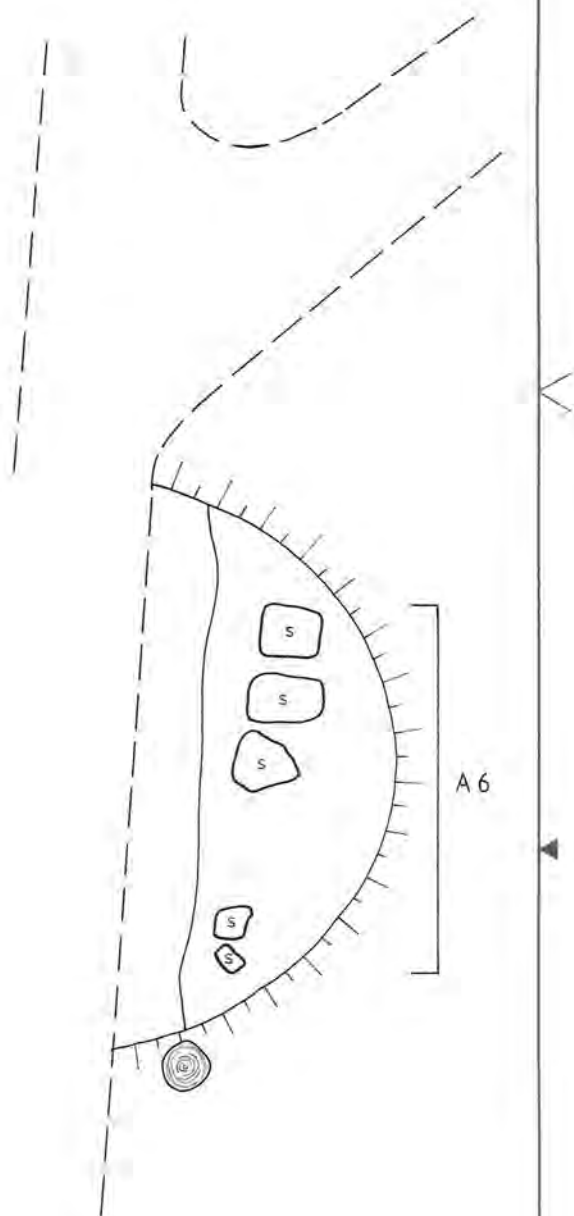
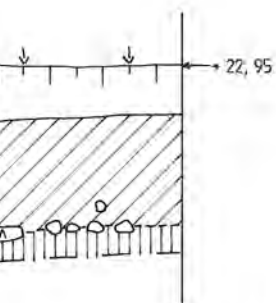
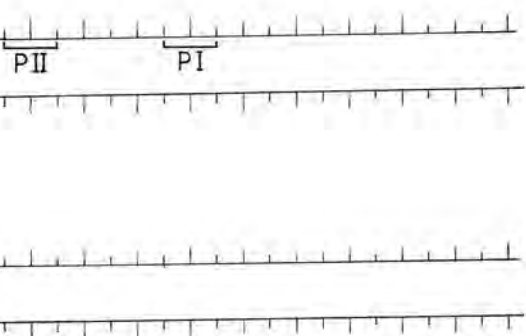
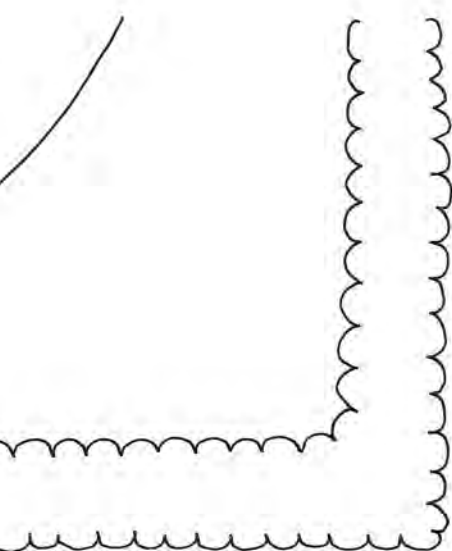

PII mot V

PIII mot V

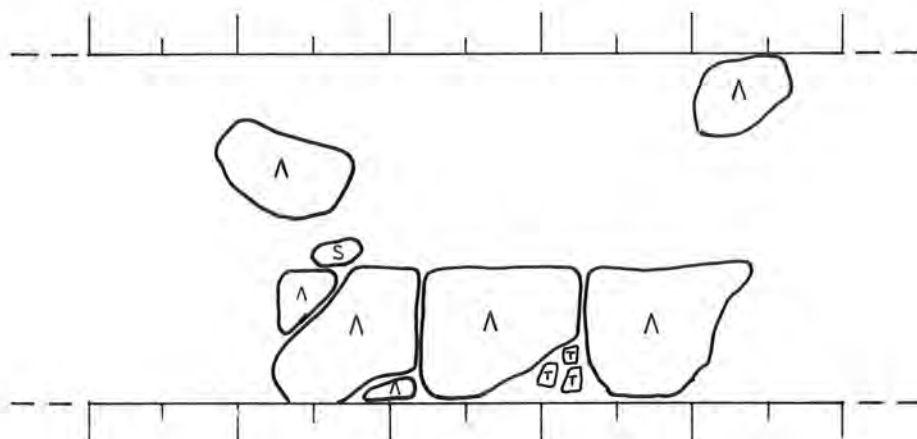

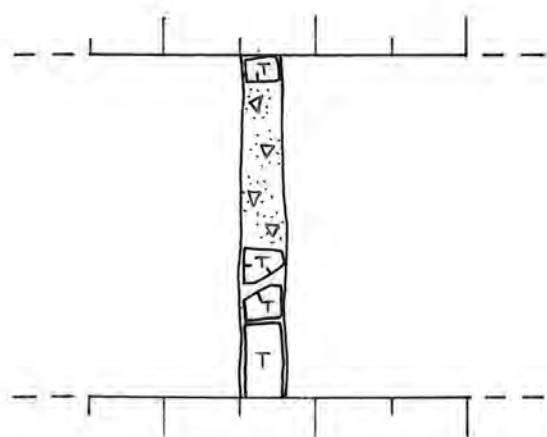
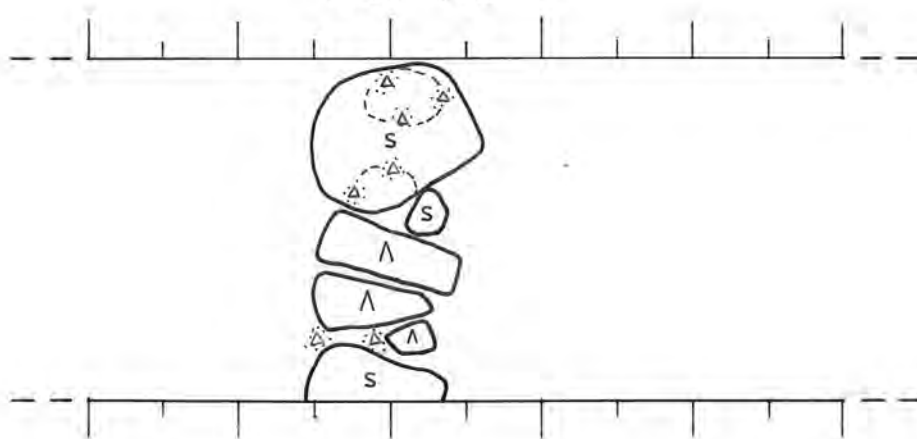
Rosengången
kv Aposteln 1 och 2
Linköpings stad och kommun, Ög
RAÄ 153
Planritning 1:100
Profilritning 1:20
Dnr. 540/02
2003-04-03 A-C Feldt
Renritning A Clarmo

Plan A 1

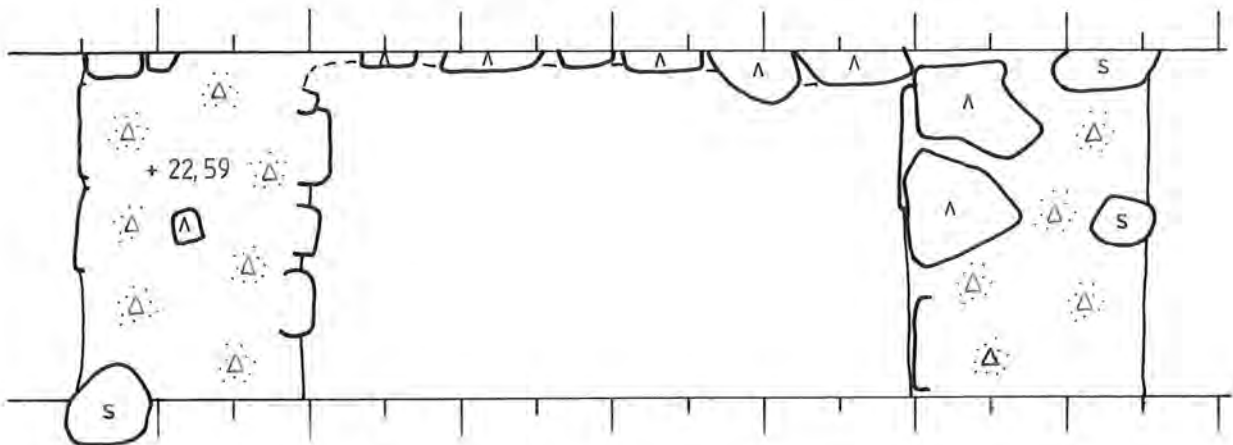
Plan A 2

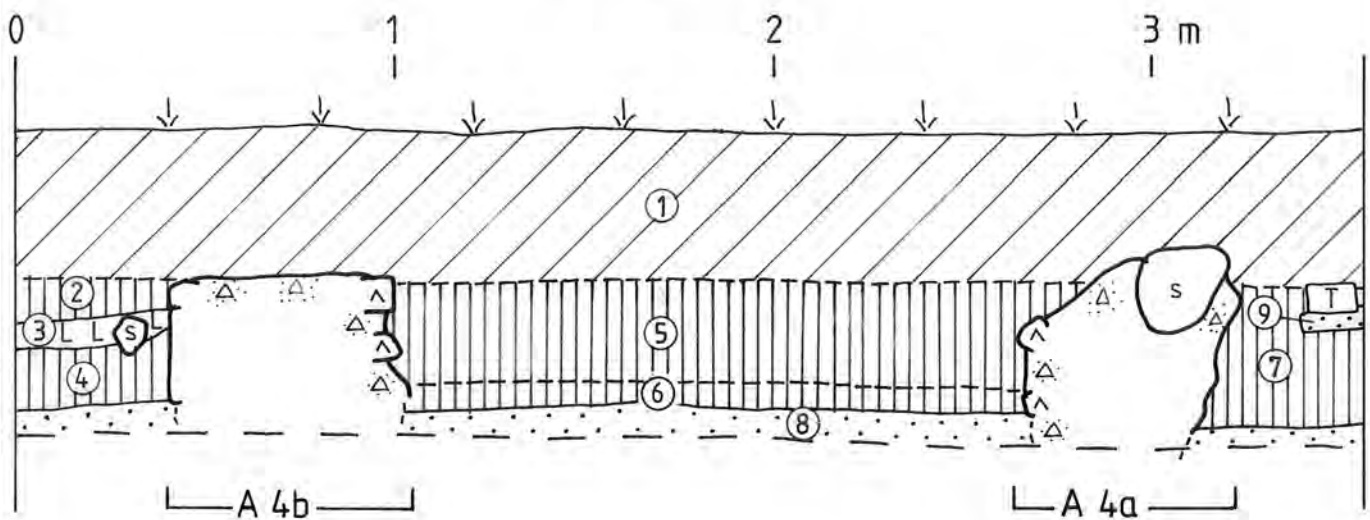
0 1 m

Rosengången
kv Aposteln 1 och 2
Linköpings stad och kommun, Ög
RAÄ 153
Planritning
Skala 1:20
Dnr. 540 / 02
2003-04-15 A-C Feldt
Renritning A Clarmo

Plan A4a och A4b

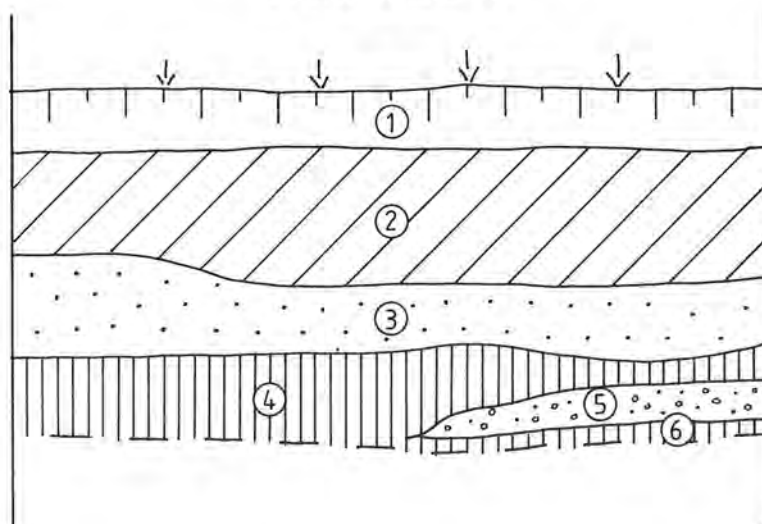

Profil IV mot Ö

 0 1 m

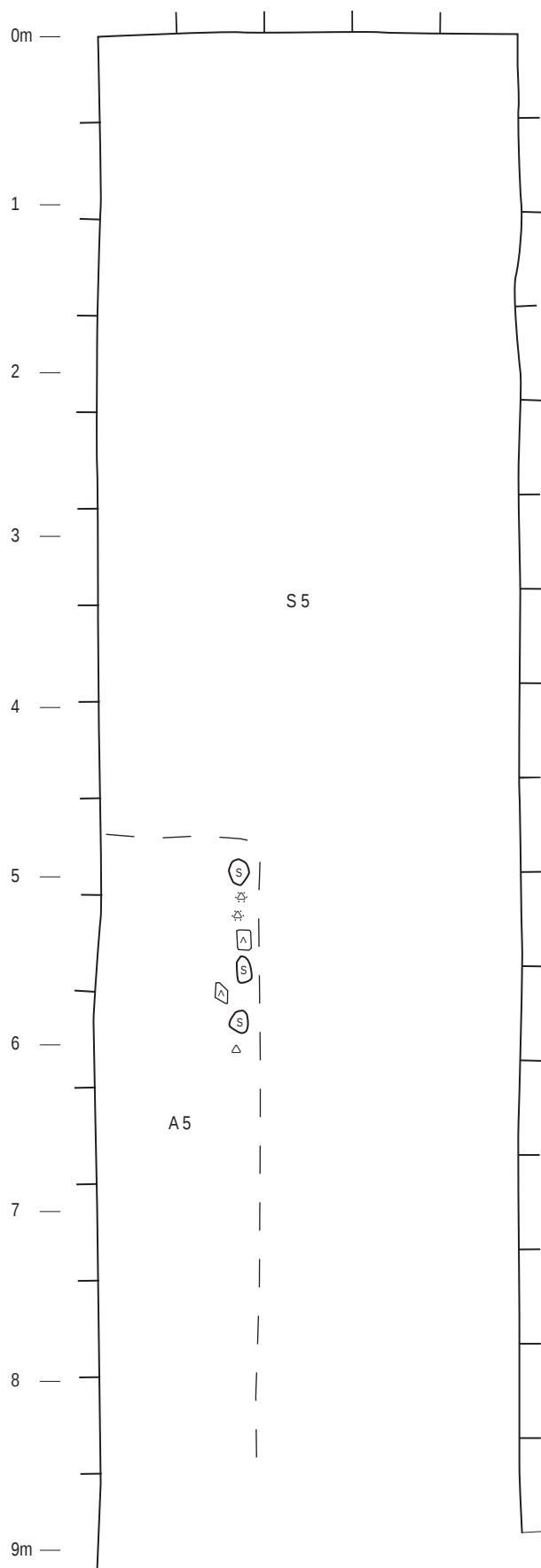
Rosengången
 kv Aposteln 1 och 2
 Linköpings stad och kommun, Ög
 RAÄ 153
 Plan- och profilritning
 Skala 1:20
 Dnr. 540/02
 2003-04-15 A-C Feldt
 Renritning A Clarmo

Profil ∇ mot V

0 1 m

Rosengången
kv Aposteln 1 och 2
Linköpings stad och kommun, Ög
RAÄ 153
Profilritning
Skala 1:20
Dnr. 540/02
2003-04-15 A-C Feldt
Renritning A Clarmo

Rosengången
kv Aposteln 1 och 2
Linköpings stad och kommun, Ög
RAÄ 153
Planitning
Skala 1:40
Dnr 540/02
2003-04-03 Ann-Charlott Feldt
Renritning Johan Levin

I samband med ombyggnad av gång- och cykelvägen mellan Biskopsparken och Ågatan/Hunnebergsgatan genomfördes en arkeologisk förundersökning i form av en antikvarisk kontroll. Arbetet omfattade borttagning och flyttning av träd, ny underbyggnad och ytbeläggning av vägen samt ledningsdragning för el.

Vid undersökningen påträffades delar av syllstensgrunder, en murad grund och en tegelkonstruktion. Tre av grunderna fortsatte in i kv Aposteln 2. De kan sannolikt kopplas till de medeltida och tidigmoderna lämningar som påträffades vid undersökningar 1960-63. Vid undersökningen påträffades bl a keramik, en armborstpilspets och en knappnål.

ISSN 1403-9273

Rapport 2024:23